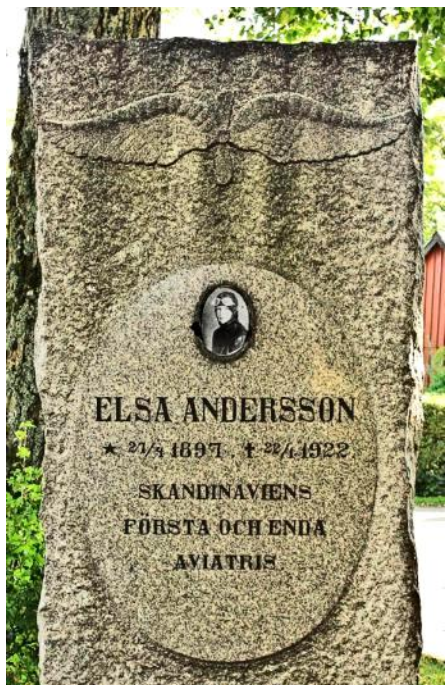

Dat 2011-09-05	Län Skåne	Kommun Ängelholm	Stift Lund	Församling Strövelstorp	Kyrkogård Strövelstorp
Inventerare Ingvar Nilsson	Fotograf Ingvar Nilsson	Original förvaras Kyrkoarkiv	Bilder år 2005 och 2013	Kvarter 7D	Gravplats nr 45

Översiktsbild	Detaljbild
	

Gravvårdstyp (t.ex stående, liggande, material)	Stående hög huggen sten med oregelbundna sidor. Upphöjt polerat ovalt inskriptionsfält vari ett porträtt av Elsa Andersson är infällt. Flygsymbolen, propellern med vingarn, finns högst upp på stenen.
Inskriptionstyp (t.ex försänkt, upphöjd, metallbokstäver)	Försänkt
Omgärdning (t.ex. sten, häck, staket)	Ingen
Ytmaterial (t.ex. sand, singel, stenplattor)	Gräsmatta
Växtmaterial (t.ex. träd, buskar)	Inget

Inskription (/ = radbrytning)	Andersson Elsa / *27/4 1897 † 22/1 1922 / Skandinavians / Första och enda / Aviatris /
Citat (/ = radbrytning) t.ex. psalm- el. bibelvers, med för aktuell tid relevant översättning	---

Porträtt / Speciella noteringar, Övrigt:
Ytterligare upplysningar på följande sidor.

Strövelstorpstös flygpionjär

Ur Ängelholms hembygdsbok 1996.
Författare May-Stina Åkesson, Strövelstorp.

Elsa Andersson var hos fotografen Brink i Ängelholm och lät sig fotograferas med fallskärm och full utrustning. Ur släktens arkiv.

Den första kvinna, som tog svenskt flygcertifikat och även blev Sveriges första kvinnliga fallskärmsshoppare, hette Elsa Andersson och kom från Strövelstorp. Hon föddes 1897 och växte upp på Petersgård, som föräldrarna Alma och Edvard Andersson arrenderade av Vegeholms gods. Gården var stor, ca 60 hektar åker, och ändrade namn till Sandåkra i slutet av 1920-talet. Från rondellen vid Erikslund syns de vitputsade ekonomilängorna på höger sida om väg 112 mot Vegeholm.

Elsa var äldst av sex syskon. När hon var sex år dog modern. Elsa kom att stå fadern nära även i arbetet på gården. Nya maskiner och redskap intresserade henne. Hon var aktiv medlem i den mansdominerade skytterörelsen. Dessutom lärde hon sig köra bil, och fick körkort 1919.

En av Sveriges flygpionjärer var Enoch Thulin, ägare till Thulins aeroplanfabrik i Landskrona. År 1913 var det en stor utställning i Åstorp, och där fick tonårsflickan Elsa se en flyguppvisning av Thulin. En annan gång såg familjen en uppvisning på Ljungbyhed. Vid dessa tillfällen användes små skrangliga maskiner, träkonstruktioner uppstapade med pianotråd och med vingarnas bärytor av segelduk. Motoreffekten var 20-25 hästkrafter. Den riskfyllda flygsporten fångade hennes intresse.

Elev på Ljungbyhed

På Ljungbyhed började 1915 Thulins flygskola, landets första i sitt slag, för utbildning av såväl privat- som militärflygare. Elsa Andersson antogs som elev den 3 juli 1919.

Elevavgiften var 2 000 kr, och dessutom måste eleven deponera lika mycket för att täcka eventuella reparationskostnader. Det var en dyr utbildning, och eleverna kom vanligtvis från välbeställda hem. Elsas far torde ha betalat kostnaderna. Det var många som ansåg att flygning enbart var för män, så en kvinnlig elev på flygskolan väckte säkert uppmärksamhet. Elsa klarade skickligt övningsuppgifter och flygprov, och hävdade att mod och beslutsamhet var människans bästa egenskaper. Hon deltog också gärna i sällskapslivet på Ljungbyhed.

Enoch Thulin omkom vid en flygolycka i Landskrona 1919. Elsa var den sista eleven, med nr 101, som tog certifikat på Thulins flygskola, men hon var den första kvinnliga flygaren i landet. Hennes flygcertifikat, eller aviatörsdiplom som det hette på den tiden, hade nummer 203 och var daterat 30 juni 1920. Hon har själv berättat om sin utbildning i en artikel i tidskriften "Flygning" i augusti 1920.

Det finns ett tidningsreportage från en passagerarflygning sommaren 1920 från Ljungbyhed till Göteborg, där Elsa bland andra följer med. I sol och klart väder lyfter maskinen från Ljungbyhed. För att hålla rätt kurs följer man järnvägen från Ängelholm. Över Halland mötte kraftiga luftgropar. Journalisten mådde illa och det slog lock för örönen, men när han såg på Elsa satt hon oberörd och läste. Han fann att hon var "en egendomlig kvinna, tyst, sävlig och - ja, hon måtte icke ha några nerver".

Lär sig hoppa

Efter flygutbildningen ville Elsa lära sig hoppa fallskärm. I Sverige fanns ingen sådan utbildning, så hon fick söka sig till det krigshärjade Tyskland. Under kriget hade fallskärmar använts med stor tvekan, eftersom de var osäkra och långt ifrån tekniskt riktigt utformade. Hösten 1921 reste Elsa till Berlin för att hos fallskärmskonstruktören Otto Heinecke genomgå utbildningen. Något uthopp från

flygmaskin blev det dock troligen inte i Tyskland. Det tyska intyget om Elsas godkända fallskärmsutbildning är utfärdat 28 september 1921. Direkt efter hemkomsten från Tyskland gjorde Elsa det första riktiga fallskärms hoppet. Den 2 oktober 1921 var det en stor flygdag på det militära övningsfältet Näsby vid Kristianstad. I ett härligt höstväder och inför många tusen åskådare, kastade Elsa sig ut från 700 meters höjd. Hoppet var helt tillfredsställande, och hon landade i vasskanten av Araslövssjön, något våt men helt oskadd.

Andlös hemmapublik

Redan nästa söndag, den 9 oktober, var det flygdag i Helsingborg. På Berga övningsfält skulle Elsa göra sitt andra hopp inför ett par tusen andlöst väntande, nära nog hemmapublik.

Inför hoppet träffade hon en svensk flygare med lång erfarenhet, och en tysk som varit stridsflygare under kriget. Det blev diskussion om fallskärmen som hon använde, vilken de lite nedsättande kallade "Heineckes säck". Tysken förklarade att han inte skulle hoppa med den om han så fick en miljon, svensken kunde tänka sig använda den endast vid verklig dödsfara. "Och jag som tycker att det är ingenting alls", sa Elsa. En stund senare sa hon dock: "Om jag kommer ner fortare än jag bör, skicka då min koffert hem till farsgubben".

Hoppet gick bra och bejublades kraftigt av den stora åskådarskaran, men nedslaget orsakade en vrickad fot, som krävde en tids stillhet. När foten var återställd lämnade Elsa Skåne. Som uppvisningsflygare och fallskärms hoppare knöts hon till det nybildade Örebro flygkompani. I flygkretsar var Elsa uppskattad för sitt kända och hurtiga väsen och för den energi hon lagt ner på utbildningen.

Flygdagen i Askersund

Söndagen den 22 januari 1922 anordnade Örebro flygkompani en flygdag på sjön Alsens is vid Askersund. Landningsbanan var iordningställd på isen strax söder om Borgmästarholmen, dit vägar hade plogats. Uppvisningen var en förberedelse till en stor flygfest i Stockholm den 29 januari. Därefter var en omfattande landsortsturné planerad.

Då den gula Albatros-maskinen med sin 120 hästkrafters motor landade på Alsens is fanns uppskattningsvis ca 4000 förväntansfulla åskådare på plats. Programmets huvudnummer var den unga modiga aviatriken från Skåne, som skulle hoppa ut med fallskärm från 700 meters höjd. Under förberedelserna var Elsa strålande glad, och de som var i närheten såg den lilla spensliga flickan till synes oberörd spänna på sig den gröna ryggsäcken som innehöll hennes fallskärm. Det var samma skärm som hon använt vid sina tidigare hopp, och hon hade själv lagt samman den.

Pilot var fältflygaren Carl Albin Lundberg. Elsa tog plats i passagerarsitsen. Planet startade och steg snabbt till 700 meter då det svängde in mot publiken. Där minskades farten, och Elsa tog sig ut på den vänstra undervingen intill flygkroppen och höll med vänster hand om ett stag.

Huvudet före

Hon vinkade till piloten och kastade sig enligt reglerna med huvudet före rätt ut i luften. Den stora publiken ser henne som ett svart streck, hon slår några volter, och faller med svindlande fart mot marken, men fallskärmen utvecklar sig inte. En del som hade kikare kunde se Elsas förtvivlade kamp att få loss en lina och därmed få fallskärmen att utvecklas.

Först ca 50 meter över marken lyckades hon få den att öppna sig men den kunde inte nämnvärt bromsa farten, utan hon störtade mot strandkanten. Här gav hon det dyrbaraste en flygpionjär hade att ge, sitt liv, då huvudet krossades mot en bergknalle på stranden.

Kunglig kondoleans

När dödsbudet nådde Petersgård reste fadern Edvard Andersson så fort han kunde till Askersund. Kondoleanser kom från drottning Viktoria och från Kungliga svenska aeroklubben. Flygkommissionen som utredde olyckan fann att utdragslinan i stället för att löpa fritt hade snärjt in sig i Elsas armveck, kanske beroende på att uthoppet skedde på annat sätt än vid tidigare uppvisningar, i det att hon fick hoppa i stående ställning från vingen i stället för att kasta sig direkt ut från sittbrunnen. Dessutom konstaterade man att fallskärmssäcken inte gått fri från ryggen och så gett föga utrymme för fallskärmen att utvecklas.

Fallskärmsolyckan vid Askersund gav stora rubriker på tidningarnas förstasidor över hela landet. Den slogs upp jämsides med nyheten om påven Benedictus XV:s död på söndagsmorgonen.

En sorglig ballad

Den vita kistan med Elsa Anderssons stoft fördes med tåg till hemorten. Kistan var prydd med kransar från Örebro flygkompani och från enskilda. Till minne av händelsen författades *Den sorgliga balladen* om Elsa Andersson: "Hon var en liten Skånetös så glitterögd och yr / med längtan emot höga mål och håg för äventyr" men "En fallskärm svagt vi skyttade som inte vecklats ut / på några få sekunder blott var skådespelet slut. / Vi drogo hemåt tigande - vi kände att vi frös / hon hade mött sitt öde här vår käcka flygartös."

Elsa Anderssons begravning, måndagen den 30 januari 1922, blev en sorgehögtid som hela bygden deltog i. Flaggorna vajade på halv stång, och från Petersgård till Strövelstorps kyrka hade hackat granris strötts på vägen utanför gårdarna. Omkring 1 000 personer beräknades ha samlats till begravningsakten i kyrkan.

Elsa Andersson fick sin grav i sydöstra hörnet på den gamla delen av kyrkogården. Överst på gravstenen finns flygsymbolen, propellern med vingarna, och i den polerade textovalen finns en platta infälld med foto.

Elsa Anderssons rötter

Av Roland Classon i Helsingborgs dagblad 2001-03-23

Gert Påhlsson, Trelleborg, och Niklas Hertzman, Malmö, har forskat och kartlagt Elsa Anderssons släkt. De har nedtecknat tio generationer bakåt i tiden. Urfadern är en man vid namn Helje Jönsson. Han levde på tidigt 1600-tal, var tingsfogde och var bosatt i Höjatorp, Höja socken.

Förfäderna till Elsa Andersson har sitt ursprung i församlingar som Strövelstorp, Ausås, Vålinge, Höja, Björnekulla, Össjö, Norra Vram, Kattarp, Kvidinge, Kropp, Allerum och Källna. De flesta hade titlar som hemmansägare, men det finns även en och annan rusthållare, fjärdingsman och skolmästare.

Elsa Anderssons syskon: Harald var gift med Svea. Han var elektriker, anställd av Hallbergs El i Helsingborg, men omkom i en trafikolycka 1952 just när han var på väg till avskedskalas för sin bror Sture, som varit hemma på Sverigebesök. En systerdotter till Svea är för övrigt skådespelerskan Beatrix Järås.

Sture bodde i USA, var gift och hade två barn, tvillingdöttrar. Den ene av döttrarna har varit gift och har barn, men sedan maken avlidit bor tvillingdöttrarna nu tillsammans utanför Chicago. De blir 70 år i år (2001) och har fortfarande kontakt med Strövelstorp via Gullan Nilsson, vars far var kusin till Elsa Andersson. Gullan berättar att hennes far Gunnar Andersson, som var handlande i Spannarp, blev 100 år och dog 1998.

Lillasyster Stina var omtyckt församlingssjuksköterska i Strövelstorp, kanske lite tystlåten och lågmäld, men enligt säker bedömare hade hon en fin humoristisk ådra.

I en liten anteckningsbok som en gång i tiden tillhört Elsa Andersson hade hon med vacker handstil skrivit ned 49 gåtor med svar. Hon hade även förberett för en ny gåta och siffran 50 finns inskriven. Mer än så blev det aldrig. Raden förblev tom. Ödet hann före.

Elsas föräldrars gravplats Edvard o Alma tillsammans med system Stina och Edvards husföreståndarinna Frida Bengtsson är belägen sydost om kyrkan

Elsas bror Harald med hustru Svea är begravda på kv 2, men gravplatsen är sedan 2005 nedlagd och gravstenen borttagen.

Den kvinnliga flygarens jordafärd

Referat i Engelholms Tidning januari 1922

Urklipp från Ulla Roosten, Sandåkra.

Stoftet af den genom fallskärmsolyckan vid Askersund förolyckade unga kvinnliga flygaren fröken Elsa Andersson fördes i går till den eviga hvilan. I procession fördes kistan från fädernehemmet, Petersgård, till Strövelstorps kyrka. Som en sista hedersbevisning åt den döda voro alla flaggor utmed vägen hissade på half stång, varjämte vägen beströddts med grönt utanför de flesta husen. Redan en timme före begravningsaktens början hade folk börjat strömma till kyrkan, och då den långa proces-

sionen anlände till Ströfvelstorps kyrka, som strålade i rik belysning, var redan ett så stort antal människor samlade därstädes, att sittplatser ej kunde beredas alla deltagarna.

Från läktaren ljödo tonerna af Griegs musik till Aases död, utförd på orgeln af kantor Cederwall. Under den stilla musiken inbars den hvita kistan och placerades på katafalken. Prestafverna fördes af nämndemannen Gustaf Andersson, Torlarp, och landtbrukaren E. H. Nilsson, Nya Wilhelmsfält. Bärarna af kistan, några unga män, som voro nära anhöriga till den döda, placerade sig som vakt på ömse sidor om densamma. Kyrkans kor var smakfullt smyckadt med palmer och lagerträd. Det upplystes dessutom af den praktfulla blomstergård som ägnats åt den bortgångna.

Jordfästningen inleddes med unisont afsjungande af ps. 119: 1 ”Kom jordens barn eho du är! Din bortgång att besinna!”, hvarefter kyrkoherde N. Melén i Vålinge framträdde till bårn och höll följande griftetal:

”O, att jag hade vingar såsom dufvan att jag kunde flyga bort och bygga mig ett bo”. Det är konung David som i sin 55 ps. uttalar en så orimlig önskan, som äga vingar. Det berodde på att han kände sig förföljd af sina fiender. Förföljelse har ofta drifvit människor ut på underliga vägar. Men det finnes äfven andra driffjädrar än fångenskap och förföljelse som föra människorna in på obefarna vägar. Vi kunna icke se in i andras själar, vi förstå ofta icke hvarför den eller den människan nödvändigt anser sig böra gå just den vägen. Många drifvas ner i hafvens djup eller i jordens innandöme, medan andra utforska luften. Men därigenom att dessa människor ha följt sin kallelse och gått dit de drifvits, ha de nått hvad andra knappast anat. Vi stå hisnande, när vi tänka på hvad människoanden förmått. Vi behärska jorden, känna dess innandöme och hafvets vägar. Men många ha fått offra sig innan vi nått dit, där vi nu befinna oss. Många ungt, kraftigt människolifv har förolyckats innan målet hunnits. När detta inträffar säga människorna: ”Hvad hade den där att göra?” Må vi akta oss för att säga så. Herren Gud har ordnat med sitt stora hushåll på sitt eget sätt högt öfver våra små tankar. Det är han som drifver in människorna på olika vägar. Vi må icke döma, utan vi må tacka. När fågelskaran flyger ut ur sitt bo, så händer det ofta att någon liten fågelunge faller till jorden. Det var något som icke var riktigt som det borde vid flygförsöket. De andra fågelungarna se det och akta sig för att göra samma misstag. Kom ihåg! Ingen sten på den lilla fågelungen!

Lilla Elsa! Jag har talat med Din lärare i dag. Han sade, att Du var en rejäl, god och enkel flicka. Intet öfverdåd, men en omutlig plikt känsla. Det lär ha varit så, att hon hört en utlänning påstå, att konsten att rädda sig med en fallskärm hörde till dem, som en svensk aldrig kunde lära sig. Hon ville visa, att t.o.m. en svenska kunde lära sig det. Och nu stå vi här med vörndnad vid hennes bår. Vi böja oss å fosterlandets vägnar inför hjältinnan. Jag har äfven talat med Din konfirmationslärare – denna församlings blide själaherde, som af sjukdom är förhindrad att i dag här närvara – som med kärleksfull omtanke följt sitt nattvardsbarn på hennes farliga färder och säkert bedt mången förbön för henne. Nu sänder han Dig genom mig här en blomma: ”Toge jag morgonrodnadens vingar och gjorde mig en boning ytterst i hafvet så skulle också där din hand leda mig och din högra hand fatta mig.” Du unga, älskliga flicka! Här hvilar din lekamen. När vingen bröts, så sjönk din unga kropp som ett kulturens offer till mulen, dit den hör, men anden steg uppåt och mötte Guds hand som grep henne och gaf henne vingarna samt förde henne till den eviga morgonrodnadens land. Och där fick hon väl sitt flygarepris. I det hoppet och i den tron vill jag uttala ett tröstens ord till dem som här sörja en hängifven dotter, en trofast syster, och i det vill jag äfven viga detta stoft till ro.

Officianten lät därpå de tre skoflarna mull falla på kistan.

Ströfveltorps kyrkokör afsjög från läktaren under kantor Cederwalls ledning ”Ljuft är att hamna”, hvarpå begrafningsmässan utfördes af kyrkoherde Melén. Sedan ps. 274: 4 afsjungits lästes Välsignelsen, och den ovanligt stämningsfulla akten afslutades med afsjungandet af ps. 187: 7 ”Som fåglar små, här dundra må”.

Från läktaren spelades därpå Chopins sorgmarsch hvarpå stoftet utbars ur kyrkan under klockringning och nedsattes i familjegravven. Sedan klockorna tystnat framträdde handelsträdgårdsmästaren C. Henryson till bårn och uttalade ett hjärtligt tack till den döda för den insats hon gjort för Ausås och Ströfvelstorps skytteförening.

Därpå höll lärare Ljung ett tal till den döda. Tal. framhöll hennes många utmärkta personliga egenskaper och betonade hennes tillgifvenhet för det yrke, för hvilket hon offrat sitt lif. Han erinrade vidare om Guds maning till människorna att lägga jorden under sig, en maning som den döda bokstafvigen följt samt uttalade sin förvissning om att minnet af den första svenska aviatriken skall lysa med glans i aviatikens historia.

Hr Henryson uttalade därpå ett tack å de sörjandes vägnar för alla de stora hedersbevisningar som ägnats den bortgångna och de många bevisen på deltagande i sorgen.

Ett hundratal kransar prydde den bortgångnas kista, de flesta försedda med kransband med inskriptioner som vittnade om den stora beundran, aktning och sympati hvarmed den bortgångna och hennes lifsgärning omfattats.

Bland kransarna märktes följande: Från Kungl. Svenska aeroklubben, från gårdens arbetspersonal, från Ausås-Strövelstorps skytteförening och från Jaktsällskapet i Köpenhamn.

C:a 1000 personer torde ha deltagit i sorgeakten.

Fröken Elsa Anderssons fader, landtbrukaren E. Andersson, har fått mottaga kondoleansskrifvelser från bl.a. H. M:t Drottningen samt från K. Aeroklubben.

Minnessten

Något år efter olyckan lät Kungliga Aeroklubben resa en minnessten på olycksplatsen, i den så kallade Edöskogen 6 km från Askersunds centrum. "TILL MINNE AV SVERIGES FÖRSTA AVIATRIS ELSA ANDERSSON" står inristat på stenen. För att uppmärksamma Elsa Anderssons hjältemod och pionjärinsats inom fallskärmshoppningen bringade Aeroklubben på detta sätt henne sin hyllning.

Åt minnet av Elsa Andersson

I strålände sol, under himmel blå
Du sväfvade modig och ung;
i blånande rymd, var Du Drottning, då
och Bärplanet, det var din Kung;
ditt rike var Rymden, - med den
var Du ett
Åt flygarens kall Du dig helhjärtat
gett
och aldrig var mödan dig tung!

Du unga, Du käcka, Du modiga vift
du kvinna, - den enda i Nord,
som offrat för samtid och framtid, ditt lif-
Du ilar till jorden - och finner din död;
och en graf, uti fädernas jord
För att visa hur livet kan räddas i nöd
då Du kastade dig öfverbord.

Ditt minne vi bringa ett sorgtyngt
honnör,
ty ditt offer ej fåfängt är gjort! -
Hvad gjort är av kärlek, ej någonsin
dör,
vi din kärlek till flygkonsten sport.
Vad vackert Du skänkt oss, af bragd
och af mod
vi bringa dig tack! Vi resa en stod.
Sov godt, där ej lifsoron stör.

Axel Fägerholm
Askersund

Källor:

- Ängelholms hembygdsbok 1996. Författare May-Stina Åkesson, Strövelstorp.
- Helsingborgs Dagblad 2001-03-23, Roland Classon.
- Engelholms Tidning januari 1922, begravningsgudstjänsten i Strövelstorps kyrka.
- Axel Fägerholm, Askersund